Так званий цивілізований світ явно тратить історичну пам'ять. Звідси його нерозуміння російських справ, а між ними дивного для того світу явища московського каяття. Починаючи від перших "показатєльних процесів" судових старої большевицької гвардії, аж до каяття Берії, — цей феномен лишається загадкою для Заходу. Правда, вже зрозуміли, що московська система катування, фізичного, морального і "науково-медичного" з його "brain-washing", осягає неймовірних вислідів. Але чи в цій диявольській системі вся причина того каяття?

Край таємної завіси, яка криє від світу цю загадку, підносить недавня російська історія, історія царату. Як би негативно до нього не відноситися, навіть по-шевченківськи, — факт є, що царські кати останнього століття (перед большевиками), були просто "мягкотєлиє інтелігенти", порівнюючи з катами Леніна — Сталіна — Берії — Маленкова. Під цим оглядом большевики осягли неабиякого прогресу, ступаючи (або за теперішньою зварваризованою мовою "крокуючи") по лінії, визначеній царями. І ось, хоч царські майстри "застєнка" не мали досконалости Єжових, — то й за них каялися "вороги народу", і ще як! Один з видатних російських авторів останнього царювання пише про це: "читаючи покаянні листи декабристів до Миколи І, не віриться очам: чи це вчорашні бунтівники, цареубійники?!" Революційний дух відлітав від них зараз по арешті. Пише Бестужев: "Божий перст і царський гнів давлять мене. Відчуваю, що змарнував на злу справу мій хист; що міг би жити з користю для отчизни і вмерти чесно за свого царя... Але цар є "залог" Божества на землі, а Бог прощає тих, що каються". Куля на Сенатському майдані прошила йому шапку, тікаючи, цілу ніч блукав він вулицями столиці, а нарешті "рішив впасти до ніг царя". Пішов до Зимового Палацу, де й доніс на себе і на своє тайне товариство... Який Дзєржинський царський змушував його до того?

Другий декабрист, Булатов (читаємо в того ж автора) — теж зложив покаянну заяву, але "був так пригноблений тим, що цар йому не пойняв віри, — що збожеволів і розбив собі голову об стіну тюремної камери". Третій, М. Муравйов-Апостол, признався перед смертю (1886), що "все

дякував Богу за невдачу (бунту) 14 грудня"; що "це було не російське явище". Коли вже по відбуттю кари (як і Ф. Достоєвський), він каявся в своїх політичних гріхах, — хто його до того змушував?!

Ще простіше відбулось навернення А. Пушкіна. Він симпатизував з декабристами і казав, що якби в день бунту був у столиці, то був би "с мятєжнікамі". Але й з ним сталася блискавична метаморфоза, про яку злобно писав поет-сучасник:

"Он вольность люду проповєдал,

Царя з народом звал на суд...

Но толька царскіх щей атвєдал,

І стал прідворний лізоблюд."

Став бояном самодержавства, гноблення ним підбитих народів.

Вже цитований автор пише про своїх земляків: "іноді здається, що в Росії не буває революцій, а є тільки бунт — січневий, грудневий, чугуївський, холерний, пугачівський, разінський — вічний бунт вічних рабів". І далі: "Поки ми рухаємось кудись... бунтуємо, — ми в протиприроднім стані, ніби на голові ходимо... але як почнемо рачкувати, каятися, віддаватися реакції, — зараз знаходимо себе, стаємо справжніми росіянами... Ми — Ванька-встанька: хоч як повалить нас революція, реакція випростує".

Так "випростувала" Росію царська реакція по революції 1905-6 рр., коли писав згаданий автор. Так "випростувала" її, по революції 1917 р. — большевицька реакція. Про цей бунт народа-раба сказав Петро І: "сія саринь нічєм кромє жесточі унята бить не может". Поки влада ту "жесточь" виявляла і жорстоко розчавлювала Пугачових, — народ-раб лизав руку своїм тиранам, подивляв їх і навіть любив, а Пугачови

каялися. Як тільки ця "жесточь" ниділа або вмирала в серцях володарів (Олександер II, Микола II), — раби ними погорджували, їх вбивали і, як їм здавалося, робили революцію. Тоді приходила нова влада, яка брала батіг в руки й заганяла знов збунтовану голоту в залізну клітку. Такими вождями переможних рабів, що потім загнали їх в клітку і були Лєнін і Сталін... Так все бувало в історії Росії. На горі — ті, які били; на долі — ті, яких били, ще й з того тішилися: "ура, нас біть пора!" Вчорашній революціонер зараз же обертався в позавчорашнього, вічного раба, як тільки чиясь міцна рука хапала його "за шиворот" — і каявся.

Ось джерело, ґенеза не лише большевицького, але взагалі московського явища каяття. Бунтуватися проти охлялої сили — це можуть москалі. Але їх "природний стан" — це бути рабами справжньої сили. Де така сила встає перед ними, вони падають на коліна: перед своїм володарем, коли він такий як Петро I, або Сталін, і перед чужим, коли він такий як хан татарський. Падають і каються. А на інакших нападають і загризають.

Кат, Іван IV, утримався на троні, але Івана VI, невдаху й недішлого царя, задушили в казематі як щура... Петро I душив кого хотів, але недотепу, Петра III, скинули з трону і теж задушили... Твердий Микола I перевішав "мятєжніков", але "мятежнікі" застрілили плохенького Миколу II.

Ось цієї психіки московського народу не розуміє Захід. Хоч її можна відчитати навіть на обличчі кожного пересічного "русскава чєлавєка": є на тім обличчі щось невиразне, неозначене, нерішене. Ніколи не знаєте, що він за хвилину зробить: вас в руку поцілує чи горло перегризе. Тому, що він сам ще того не знає, приглядається: коли ви вівця — кинеться на вас, коли вовк — хвіст під себе. Тому кожний політик, який говорить з москалем про "апізмент" є в його очах вівця, і поступає він з нею належно. Інакше — коли вичуває, що політик, який стоїть перед ним, — вовк або добрий домптер. Перед вовком він відступає, затаївши злість, а б'ється з ним тільки, коли вовк сам на нього нападе. Лише треба вовком справді бути. Хто ж такого тільки удає, тільки вимахує дрюком, а не

рішений ним "вибіть дурь" з московської голови, — такий москаля не залякає, він вичує, що має діло з маскарадом, бо хитрости йому не брак. Політики або дипломати ялтинського, тегеранського або потсдамського чи панмунджонського або женевського типу, особливого страху в московського Ваньки не збудять і від агресії не стримають. Тим менше та пошесть "москвобісся", захоплення всім московським, яка — на ганьбу окцидентальної культури — ширится тепер по західних видавництвах, часописах, університетських кафедрах і концертових залах. Пропорційно до того, як занепадає віра Заходу в свою місію і свою культурну вищість, росте віра в свою силу, росте ароганція і жадоба експансії москаля.

І навпаки. Тому й між іншим Туреччину, Іспанію і розшматовану навіть Німеччину респектує москаль більше, ніж многі сильніші назверх народи.

На цю психіку москаля особливу увагу треба звернути нам. Декламували колись сентиментальні земляки: "садок вишневий коло хати". Це був їх ідеал. Прийшов москаль, садок вирубав, хату знищив, хрущі й солов'ї повиздихали, мати — на новій колхозній панщині жне, "плугатарі" в концентраках та в могилах. А українці, навіть "у вільнім світі", оглядаючи той "рай", чухають потилицю: "а може й справді так і треба? Прогрес же ж! І машинізація!" Тоді москаль радіє: "Ага! Уступаєте, значить боїтеся!" — І тоді ви пропали.

Любили колись земляки до церкви Божої ходити. Але москаль зробив відкриття, що "Бога нєт", а церкви позамикав, або з них зробив притулок для свого Війового кодла... І ось хахол знов чухає за вухом і каже: "А може справді? Наука ж ще не довела, чи є Бог, чи нема"... І знову радіє москаль: "Ага! Уступаєте, значить боїтеся", — і тоді ви пропали.

"Велику літературу" захотіли деякі земляки. І от ВУАН (in partibus infidelium) просвіщає емігрантів совєтофільством Винниченка, а Сірий-Тищенко видає твори Лесі Українки з творами її большевицьких

коментаторів. Друкують в науку людям писання Драгоманова, того, що (казав І. Франко) був "gente Ukrainus, natione Russus", або, як сказав би поляк, "почціви русін"... Коли ж це все бачить москаль, з радістю затирає руки: "Валяй, Ванька, дальше, наша бєрьот!" або як писав Пушкін: "Ура! Ми ломім, гнутца швєди!", чи там українці, уступають, значить бояться, — "паднажмі єщо"!

Так відчуває москаль, і в тім випадку відчуває добре, бачить те, що в деяких кругах еміграції заламується українська душа, слабне моральний опір московській блекоті, яку в нашу душу вливають, а де слабне опір моральний, там велика загроза спротиву фізичному. При такім стані нічого не поможуть "воплі" про "самостійну і соборну", ні гучні маніфестації проти підлих "воріженьків". Треба розпеченим залізом глуму і демаскування випекти у власній душі цей пістряк ідейної трусости і (свідомо чи ні) духовного припадання до ніг московської "правди".

Повна безстрашність, абсолютне, стовідсоткове заперечення всього московського, така ж абсолютна афірмація своєї Правди, — лише тим зломимо Москву перш у своїм серці, а там і "на нашій, не своїй землі".

"Сія саринь нічєм кромє жесточі унята бить не может" — казав цар Петро. А хто ж, як не він, знав свій народ?

Серпень 1954